

Maden Kazaları Önlenebilir Kazalardır!..

TMMOB

Maden Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu

Kastamonu'nun Azdavay İlçesi'ne bağlı Bakırcı Köyü civarında işletilmekte olan yeraltı kömür ocağında, 7 Temmuz 2006 tarihinde meydana gelen kaza sonucu, maden mühendisi Huriye GÜNEY ile işletmeci Selim DEMİR yaşamını yitirmiş, sonrasında yapılan kurtarma çalışmaları sırasında ise 6 kişi yaralanmıştır.

Daha önce Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) tarafından çalıştırılan söz konusu kömür ocağı, maliyetlerin yüksekliği ve verimsizlik gerekçeleriyle kapatılmış, daha sonra rödovans (kiralama) ihalesine çıkılarak ruhsatı TTK'da kalmak üzere özel sektöre devredilmiştir.

Madencilik sektöründe benzeri iş kazaları son yıllarda belirgin olarak artmaktadır. Geçtiğimiz üç yıllık dönemde, çoğu kömür işletmesi olmak üzere, sadece yeraltı maden ocaklarında meydana gelen kazalarda 100'den fazla çalışan yaşamını yitirmiştir.

Önceki olaylarda da olduğu gibi, bu kaza sonrasında da Odamız yetkilileri tarafından ocakta incelemeler yapılmış, kazaya neden olan sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Maden Mühendisleri Odası söz konusu olayla ilgili olarak, aşağıdaki tespit ve önerilerini kamuoyu ile paylaşmayı bir görev bilmektedir:

1. Madencilik, doğası gereği içerdiği riskler nedeni ile özellik arz eden, bilgi, deneyim, uzmanlık ve sürekli denetimi gerektiren dünyanın en ağır iş kollarından birisidir. Söz konusu deneyim ve uzmanlık, uzun yıllar ve hatta nesiller gerektirmektedir. Özellikle son yıllarda devletin küçültülmesi, kamunun faaliyet alanının daraltılması ile ekonomik etkinlik ve verimliliğin sağlanacağı savı ile yapılan uygulamalar sonucu, ülkemiz madencilik sektörü yarı yarıya küçültülmüş ve aynı zamanda uzun yıllar gerektiren bilgi ve deneyim birikimi de darmadağın edilmiş ve edilmeye devam edilmektedir.

Bir yandan ülkemiz madencilik kuruluşlarındaki mevcut birikimin reddedilerek, madencilik üretimlerinin yetersiz, donanımsız ve deneyimsiz kişi ve kuruluşlara bırakılması, bu yapılrken diğer yandan kamusal denetimin iyice gevşetilmesi böylesi kazaların kaçınılmaz olmasına neden olmaktadır.

2. Türkiye'nin gelişmesinin önündeki engelin kamu kuruluşları olduğu, devletin küçültülmesi ve kamunun faaliyet alanının daraltılması ile ülke sorunlarının çözülebileceği söyleminin madencilik sektörüne yansması, "kamu madencilik kuruluşlarının kapatılması, özelleştirilmesi,

rödovans (kiralama) ile özel sektöre devredilmesi ya da en azından kamu kuruluşlarının yapmakla sorumlu oldukları işlerin özel şirketlere gördürülmesi" şeklinde olmuştur. Ancak bu güne kadar, madencilik sektöründe özelleştirme ve özelleştirmeye yönelik olarak yapılan rödovans ve benzeri çalışmaların hiçbirinden olumlu bir sonuç alınamamış, madencilik sektörü giderek küçülmüş, buna karşın sektördeki iş kazaları artmıştır.

Rödovans yöntemi, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun birçok hükmüne aykırıdır. Bu uygulama ile; kamu kuruluşları kuruluş amaçları gereği kendi yapmaları gereken hizmetleri deneyim ve uzmanlık bakımından yetersiz firmalara yaptırmakta, böylelikle hem çok sayıda ölümlü iş kazasına, hem de maden kaynaklarımızın uygun olmayan üretim yöntemleriyle heba edilmesine yol açılmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun ikinci maddesine göre, ruhsat sahibi kamu kuruluşunun "asil işveren" sıfatıyla rödovanslı sahalarındaki iş kazalarından da sorumlu olduğu ve alt işverenlerini de iş sağlığı ve güvenliği bakımından denetleme sorumluluğu bulunduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Son derece düşük ücretlerle eğitimsiz, deneyimsiz ve sendikasıız işçi çalıştırmaya müsait olan rödovans sistemi, yasadışı uygulamalara ve cevher kaçakçılığına da yol açabilmektedir.

Yıllardır sürmekte olan rödovans uygulamasından vazgeçilmelidir. Kamu kurumlarındaki mevcut potansiyelin doğru planlamalar ve akılcı yönetim ile ülke kalkınmasına yönelik harekete geçirilmesinde ülkemiz adına büyük yarar bulunmaktadır.

3. Böylesine zor ve riskli bir işkolunda, çalışanların sağlığı ve güvenliği, alınacak önlemler ve yapılacak yatırımlar son derece önemlidir. Ülkemiz madencilik sektöründe meydana gelen iş kazalarının ana nedenlerinden biri, iş güvenliğiyle ilgili gerekli yatırımların yeterince yapılmamasıdır. Kısa sürede yüksek kar sağlamak amacıyla yapılan üretim projeleri, hızlı ve yüksek kazanç için üretim zorlamaları, böylesi kazalara davetiye çıkarmaktadır.

4. Madencilik sektöründe iş güvenliğinden birinci derecede sorumlu kuruluşlar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'dır. Ancak, Kamu denetiminin bu kuruluşlar tarafından yeterince yerine getirilebildiği söylenemez.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tara-

fından çıkarılan yeni İş Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, madencilik sektöründe etkin denetlemenin yapılabilmesi bakımından son derece yetersizdir ve ciddi sakıncalar içermektedir. Söz konusu mevzuat, yeniden gözden geçirilerek madencilik sektörünün özellik arz eden sorunları da göz önüne alınarak yeniden düzenlenmelidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı da, denetim elemanı olarak yararlanacağı maden mühendisi kadrolarını artırmak durumundadır. Madencilik sektörü gibi riski yüksek işyerlerinde İş Güvenliği Uzmanının çalıştırılması, çalışan sayısına bakılmaksızın zorunlu olmalıdır. Bununla ilgili yönetmelik, iki yıldır ertelenerek uygulanmamaktadır. Bu durum, işletmelerde kaza risklerinin artmasına neden olmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın madencilikten sorumlu birimi olan Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne, yasa ile, "madencilik faaliyetlerinin iş güvenliği ve işçi sağlığı ilkelere uygun yürütülmesini takip etme" görevi de verilmiştir. Bununla beraber, söz konusu Genel Müdürlüğün 230 civarında personeli ile 24 binin üzerindeki maden ruhsat sahasındaki madencilik faaliyetlerini yeterince takip edebilmesi mümkün değildir. Bu kuruluş, madencilik sektörünün ihtiyaçlarına yönelik olarak yeniden yapılandırılarak, iş güvenliği ile ilgili denetim birimini oluşturmalı, personel kadrosu gerek nicelik gerekse nitelik bakımından geliştirilmelidir. Genel Müdürlük tarafından proje ve saha denetimi her açıdan detaylı olarak yapılmalıdır.

5. Yürürlükte olan yasal mevzuata göre "teknik nezaretçi" uygulamasında önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu uygulamada her teknik nezaretçi, Türkiye'nin herhangi bir yerindeki 10 sahaya aynı anda bakabilmekte ve maden sahalarına ayda sadece 2 kez gitmeleri yeterli sayılmaktadır. Bu durum maden sahalarında iş güvenliği bakımından sorunlara neden olmaktadır. Teknik nezaretçi uygulamasında, iş güvenliğinden de sorumlu mühendis

ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden almakta olup, bu durum mühendisin, işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engellemektedir. Bu açıdan, teknik nezaretçinin özgürce karar verebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi amacıyla, ücretini oluşturulacak bir fondan alması için gerekli yasal düzenlemeler acilen yapılmalıdır.

Maden mühendisinin teknik nezaret görevi alabileceği ruhsat sayısı azaltılmalı, çalışan sayısına bakılmadan tüm yeraltı işletmelerinde teknik nezaretçilerin daimi olarak işyerinde bulunma zorunluluğu getirmelidir.

Madencilik sektöründeki denetimin; dünyada tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, mutlaka

maden mühendisleri tarafından yapılması gerekmektedir. Her maden işletme faaliyetinde iş güvenliği ve üretim için yeterli sayıda Maden Mühendisinin daimi istihdamı zorunlu olmalı, özellikle yeraltı işletmelerinde her vardiyaya en az bir maden mühendisi zorunluluğu getirilmeli, işletmenin özelliklerine ve taşıdığı risklere göre söz konusu mühendisin gerekli deneyime sahip olması mutlaka sağlanmalıdır.

6. Kazanın meydana geldiği işletmede olduğu gibi, ülkemizde yüksek risk taşıyan, kuralı ve denetimsiz çalışan pek çok maden işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerde her an kaza olma olasılığı mevcuttur. Sektörün özelliği göz önüne alınarak kapsamlı bir risk haritasının söz konusu ilgili Bakanlıklarca hazırlanması ve denetimlerin buna göre yapılması gerekmektedir.

7. Ülkemizde çok sayıda maden işletmesi, mühendislik bilim ve tekniğinden uzak, teknik elemanın gözetim ve denetimi olmaksızın, tamamen ilkel koşullarda çalışmaktadır. İş güvenliği ve işçi sağlığı kuralları hiçe sayılarak, tamamen emek yoğun, mekanizasyondan uzak çalışma anlayışı çerçevesinde yürütülen bu tarz işletmecilik terk edilmediği sürece, bu kazaların sonu gelmeyecektir. Bu çalışma şekli, her yıl çok sayıda ölümlü kazaya neden olduğu gibi, kaynak israfına ve çevre sorunlarına da neden olmaktadır.

8. Kaza sonrası organizasyon ve koordinasyonun, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde kurulacak bir birim tarafından yürütülmesi, buna ilişkin planlamaların bu birim tarafından geliştirilerek kaza sonrası yaşanan belirsizliklerin giderilmesi büyük önem arz etmektedir.

9. Bugünlerde Maden Kanunu'nda değişiklik yapılarak, bazı madenlerin denetiminin Özel idarelere devri düşünülmektedir. Özel idarelerde yeterli ve deneyimli maden mühendisi ve teknik kadro bulunmazken bu tür bir değişikliğin iş kazalarını artırmasından ciddi kaygı duyulmaktadır.

10. Maden Mühendisleri Odası'nın yasal hakkı olan mesleki denetiminin engellenmesi ve üye denetimini yeterince yapamaması da sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede, gerekli yasal düzenlemeler zaman geçirilmeden yapılmalıdır.

Olayda yaşamını yitiren maden şehitlerini saygıyla anıyor, yakınlarının acılarını paylaşıyoruz. Tüm madencilik camiasına baş sağlığı diliyoruz. Madencilik sektöründe giderek artmakta olan iş kazaları konusunda ilgilileri uyarıyor ve görevlerini eksiksiz yapmaya, gereken önlemleri acilen almaya davet ediyoruz.

Kamuoyunun bilgisine sunarız.

Ankara, 10 Temmuz 2006

